

Pregled razmer na področju prevajanja avdiovizualnih vsebin

Prevajanje avdiovizualnih (AV) vsebin je najmlajša prevajalska panoga, kar je verjetno razumljivo, saj je tudi sedma umetnost najmlajša med umetnostnimi zvrstmi. Zakaj govorimo o prevajanju AV-vsebin in ne o podnaslovnem prevajanju? Prevajanje AV-vsebin zajema tudi sinhronizacijo, dražjo različico podnaslovnega prevajanja, ki se je uveljavila predvsem v državah z večjim številom prebivalstva, čeprav ponekod razloge za sinhroniziranje tujih programov najdemo tudi drugje. V Sloveniji se je sinhronizacija uveljavila pri dokumentarnih oddajah (pogosto skupaj s podnapisi) in pri oddajah za najmlajše. V tem prispevku se omejim na podnaslovno prevajanje prek agencij, ki je največji del prevodov, s katerimi se srečujejo gledalci. Več o težavah, povezanih s sinhronizacijo oddaj za najmlajše, je v svojem prispevku za tednik *Mladina* napisala [Diana Grden](#).

Začetki vsakodnevnega opremljanja programskih vsebin s podnapisi segajo v šestdeseta leta prejšnjega stoletja – za to je poskrbela takratna Televizija Ljubljana, predhodnica zdajšnje Televizije Slovenija. Podnaslavljanje za kinematografe ima daljšo zgodovino. Celotna panoga je kljub mladosti svoja zlata leta že preživela, saj v zadnjih letih opažamo pravo razvrednotenje poklica prevajalca AV-vsebin, pa čeprav vizualni mediji s podnaslovljenim tujim programom sestavljajo levji delež pisanih besedil, s katerimi se vsakodnevno srečuje slovenska javnost, in bi morali tem besedilom posvečati še dodatno pozornost.

Sprva so bili prevajalci AV-vsebin maloštevilni in redno zaposleni, s širjenjem programa in pojavom komercialnih ponudnikov v slovenskem prostoru pa so na trg dela stopili samostojni prevajalci AV-vsebin. Še vedno so ponudniki s prevajalci sklepali neposredne avtorske pogodbe. Leta 2001 se je v Sloveniji pojavila prva mednarodna prevajalska agencija s področja AV-vsebin, SDI, ki je takratnim AV-prevajalcem ponujala boljše možnosti od neposrednih naročnikov. Le malo pozneje se je med ponudniki podnapisov kabelskih televizij pojavila hrvaška agencija Mediatranslations, sledile pa so ji tri slovenske agencije, Razplet, Mar-Vik in Prevajalski studio Milenko Babič. Teh pet agencij obvladuje slovenski trg podnaslovnega prevajanja še zdaj.

Če je bil poklic prevajalca AV-vsebin do leta 2008 – takrat so se tarife zadnjič povišale – še privlačen, pa so vsi naročniki (neposredni in agencije) po letu 2008 izrabili gospodarsko krizo kot izgovor za nižanje (tudi večkratno) tarif oziroma stagnacijo, čeprav je bila inflacija od 1. 1. 2008 do 31. 12. 2018 15,4-odstotna, povprečna bruto plača pa se je v tem obdobju s 1326,19 evra povišala na 1812,73 evra (vir: oboje SURS). Na slovenskem trgu so tako po naših podatkih tarife za minuto podnaslovnega prevoda pri omenjenih agencijah od 1,3 do 2,86 evra bruto bruto, pri čemer večina agencij od prevajalcev zahteva, da si prevode pregledujejo (s sliko) med sabo, torej od njih pričakujejo tudi, da bodo opravljali delo lektorja in nadzornika kakovosti, čeprav za to niso ne usposobljeni ne dodatno plačani. Pregled s sliko ima sicer svoje prednosti, saj se tako lažje polovijo pomenske napake, toda to za prevajalce pomeni dodatno obremenitev, ki si je ob takih tarifah ne morejo privoščiti. V Sloveniji je uzakonjen 40-urni delovni teden, vendar prevajalci AV-vsebin v tem času ne zaslužijo niti za minimalno plačo, kaj šele, da bi se približali povprečni slovenski neto plači.

Po naših izračunih, narejenih na podlagi dnevne obremenitve prevajalca AV-vsebin, to je 20–25 minut programa na dan, ki jo priporoča evropsko združenje prevajalcev AV-vsebin [AVTE](#) (v idealnih razmerah celo 52 minut dokumentarnega ali igranega programa na teden), bi morale biti tarife za minuto podnaslovnega prevoda vsaj 4,5 evra na minuto za preprostejše vsebine, čeprav ta znesek še vedno ne upošteva stroškov dela (prostorov, opreme, strokovne literature, izobraževanja in tekočih stroškov), nadomestil za bolniško odsotnost in dopust ter varčevanja za pokojnino.

Poklic prevajalca AV-vsebin je specifičen, saj ni dovolj, da prevajalec obvlada izhodiščni in ciljni jezik, upoštevati mora tudi posebne zahteve medija in naročnika, to pa so: omejitve na dve podnaslovni vrstici z največ 38 znaki na vrstico (s presledki) in bralna hitrost, ki naj bi po mednarodnih priporočilih (Jan Pedersen, Univerza v Stockholmu, predstavitev na konferenci Languages and the Media, Berlin, 2018) znašala 12 znakov/sekundo –

pri tej hitrosti je bralčeva pozornost enakomerno porazdeljena med branje podnapisov in spremljanje dogajanja na zaslonu –, podnapisi pa morajo biti časovno usklajeni z govorom. Prav tako bi moral upoštevati merila za oblikovanje podnapisov, ki se med naročniki sicer nekoliko razlikujejo, vendar zanemarljivo. Dober prevajalec AV-vsebin mora imeti temeljito vsestransko razgledanost, saj se pri delu srečuje z najrazličnejšimi vsebinami.

Če zdaj na Univerzi v Ljubljani in Univerzi v Mariboru ponujajo predmete, pri katerih se študentje lahko seznanijo s posebnimi zahtevami prevajanja AV-vsebin, pa so prevajalci po diplomi bolj ali manj prepuščeni samim sebi ter lastni želji po dodatnem izpopolnjevanju in izobraževanju. To se vse bolj pozna pri kakovosti prevodov, saj marsikoga spodnese prav preslaba splošna razgledanost; mentorstev, kakršna smo poznali nekoč, pa tako rekoč ni več. Poleg tega prevajalec zaradi vsiljenega tempa dela pogosto nima časa, da bi se tematiki lahko ustrezno posvetil in se posvetoval s strokovnjaki.

Kolikor smo lahko ugotovili, se s prevajanjem AV-vsebin v Sloveniji bolj ali manj redno ukvarja med 150 in 200 posameznikov. Od tega jih ima približno 40 status samostojnega kulturnega delavca in večina je včlanjena v Društvo slovenskih filmskih in televizijskih prevajalcev. Kar nekaj prevajalcev ima status samostojnega podjetnika, vsaj polovico pa sestavljajo študentje, redno in honorarno zaposleni ter upokojniki. Večina teh, ki se ukvarjajo izključno s prevajanjem in imajo tako ali drugače urejen status, dela za najmanj dva naročnika, čeprav so pogostejši trije ali štirje. Poleg tega marsikateri prevajalec AV-vsebin prevaja tudi za tiskane medije. To je zaradi narave dela in oblike pogodb, v katerih naročniki prevajalcu ne jamčijo minimalne količine dela (t. i. *zero-hour contracts*), tudi razumljivo, saj se obseg dela med letom spreminja. Ni pa razumljivo, da so pri tako majhnem številu agencij in tolikšni količini programa, ki ga prevajajo, tarife za prevode tako nizke. Zdi se, da so se agencije v boj za svoj delež na trgu raje spustile z nižanjem cen na račun življenjskega standarda prevajalcev in kakovosti prevodov, kot pa da bi si prizadevale za izboljšanje razmer in kakovosti storitev. Navsezadnje so stroški prevoda pri vsej produkciji, povezani z nastankom nekega AV-dela, naravnost zanemarljivi, [0,1 odstotka](#), škoda, ki jo delu povzroči slab prevod, pa je nepopravljiva.

Popolne slike o številu prevajalcev AV-vsebin žal ne moremo dobiti, saj nekatere agencije svojih prevajalcev ne podpisujejo, nekateri prevajalci pa iz takih ali drugačnih razlogov uporabljajo kratice oziroma psevdonime, poleg tega pa je ravno zaradi slabih razmer na tem prevajalskem področju fluktuacija velika. Če vsemu naštetemu dodamo še ljubiteljsko prevajanje za različne spletne ponudnike podnapisov (t. i. *fansubbing*), ki je sporno z več vidikov, ne le kakovosti, lahko ugotovimo, da je stanje na področju prevajanja AV-vsebin naravnost klavrno.

Rešitev se ponuja sama po sebi – dvig tarif in sodelovanje z usposobljenimi lektorji bi poskrbela, da bi se prevajalci lahko bolj posvetili prevodom in imeli več časa za dodatno izobraževanje, izboljšali bi kakovost svojega življenja in kakovost prevodov, boljše razmere pa bi spodbudile tudi bolj izkušene prevajalce, da bi poskrbeli za mentorstvo mladih – to je vsekakor nujno, če hočemo preprečiti nadaljnje slabšanje kakovosti prevodov in razvrednotenje poklica.